

MA-21

Szomszédos néprajzi múzeum
néprajzi adattár.

MA-2

Gyűjtő: Kiss Ottó, Seplő István
Gyűjtés ideje: 1954.

Tartalom: Monográfia

12 lap, 5 tábla

2 grafikon

Földrajzi minták. Nemekid
Számok: XXIII.

Iratgyűjtő

**MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT**



KISKUNHALASI GYÁRA

Népdalok

Ábrák az egyes lpr. 23 tétel alatt 1988. évi



MA-21

község

monográfiája

I. A lakóhely nevének, elhelyezkedésének, nagyságának vizsgálata

A község Vid néven első ízben az 1332-37 évi pápai tizedjegyzékben fordul elő. 1456-ban Wyd alakban van említve. Mint a szomszédos szakácsiak is a középkorban/1500 körül/ a királyi szakácsok családjai voltak. A török hódoltság alatt midőn 1566-ban Szenyér vára is török kézre került, a török martalócok/katonák/ dúltak fel a helységet. Egy 1701-1703 és 1715-s évekből származó összeírás szerint a helységet nemesek lakták, s ettől az időtől kezdve viseli a Nemes-Vid nevet. III. Károly király megerősíti a helységet régi kiváltságaiban/adó elengedés/, 1827 okt. 26-án országos vásár tartására kapott jogot. A vásártartás kérelméről szóló okirat eredetijének másolata a községi tanácsnál megtalálható.

A község területe 2377 kh. Lakóinak száma: 1763/1949 évi népszámlálás alapján/

II. A lakóhely természeti földrajza

1. Felszín

Községünk két halomvidék között a Kis-Balaton-tól délre benyuló deflációs/feltöltődő/ árok szélén helyezkedik el. Ez az árok kiindul a Zala folyó torkolat vidékétől s benyulik egészen községünk Ény-i határába. Maga a község ettől az ároktól keletre lévő kis gerincen fekszik, mely Főnyed, Csákány, Nemesvid vonalában húzódik. A községtől keletre található egy másik árok, mely a keszthelyi öbölből indul ki, Vörsön át Nagyszakácsiig felismerhető. A község tehát egy régi mocsaras, lápos vidék partján települt, mely különösen a török világ és elnyomatás idejében jó védelmet, a halászat és vadászat szempontjából pedig jó jövedelmet biztosított. Ma már a mocsaras lápos vidék nagyrésze annyira feltöltődött, hogy rajta lakóházak is épültek. /Zichy telep/

A község felszínre Ényra felé lejt, vizei tehát Kis-Balatonba illetve a Balatonba folynak.

A község legmagasabb pontja a temetői kaporna./140 m/. A község Ny-i fele lényegesen alacsonyabb, mely egy E-D irányú tektonikus eredetű árok, mely a Zala folyó torkolat vidékétől a megyei határárok mentén egészen a Szekeres-féle malom illetve a várárhídig nyulik be. Alacsony tájak: Szekeres malom-gányási erdő, Zichy telep és az "Isten" rét vidéke.



A víz feltöltő munkájának szép példáját látjuk a Szekeres malom környékén, ahol 2-3 évtizeddel előbbmocsár-lápi táj volt, ma kitűnő kotu/lápi/ talaján bőven termő kukorica és dinnye található.

A község k-i részét illetve annak talaját a Ny-i szél homokkal borította be, melyeken szép akácosokat és tölgyest találunk. A tölgyesek nagy részét kiirtották a felszabadulás előtt s ma természetesen pótolják a hiányt új tölgyesek telepítésével.

Az állandó feltöltődés révén a művelhető területek nőnek, a futóhomokos részeket pedig akáccal ültetik be./Radác, Döm-erdő vidéke/

A község határa helyzete:

Természetes határ K-en a dömerdei árok, D-en nagyrészt a merkei erdő vonulata, É-en nincs természetes határ, ugyancsak a Ny-i határ vonulat se természetes, amely a Sport-teleptől az országútig s azon keresztül a zsidó temető, bogári erdő át a gardosi fenyvesig húzódik E-felé, dél felé pedig a Jókai utcán át a malom-árokhoz megy ki.

Községünk a marcali járási Ny-i szélén fekszik. A járási székhely Marcali, mely 19 km távolságra van községunktől. Csak országúton közelíthető meg. Népi demokráciának nagy segítséget adott a község dolgozóinak az autóbussz járat beállításával, melynek segítségével olcsón és gyorsan tudjuk megközelíteni a járási székhelyet. Kaposvár a megye székhelyét szintén a jól megszervezett autóbussz járatral közelíthetjük meg. A község legközelebbi vasútállomása Komáromváros./Zala megyében./ Távolsága: 9 km.

Éghajlat:

~~A község éghajlati viszonyait a következő táblázat mutatja meg. A táblázat a község éghajlati viszonyait mutatja meg. A táblázat a község éghajlati viszonyait mutatja meg.~~

A felszíni helyzet alapján a község É-ről teljesen nyitott s a szélsőségek erősen érezhetők./É-i szél szabad száguldása, fagyok./ A nyitottságot azonban szerencsésen ellensúlyozza az Adriai tengerhez való közelség, melynek hatása főleg a sok októberi csapadékban és a téli emyheségben mutatkozik meg.

A hőmérséklet évi átlaga: 10,5 C. A csapadék évi mennyisége 650-750 mm körül van. Aszály ritka, de előfordul/pl.1946, 1952-s nyár, melyek igen aszályosak voltak./

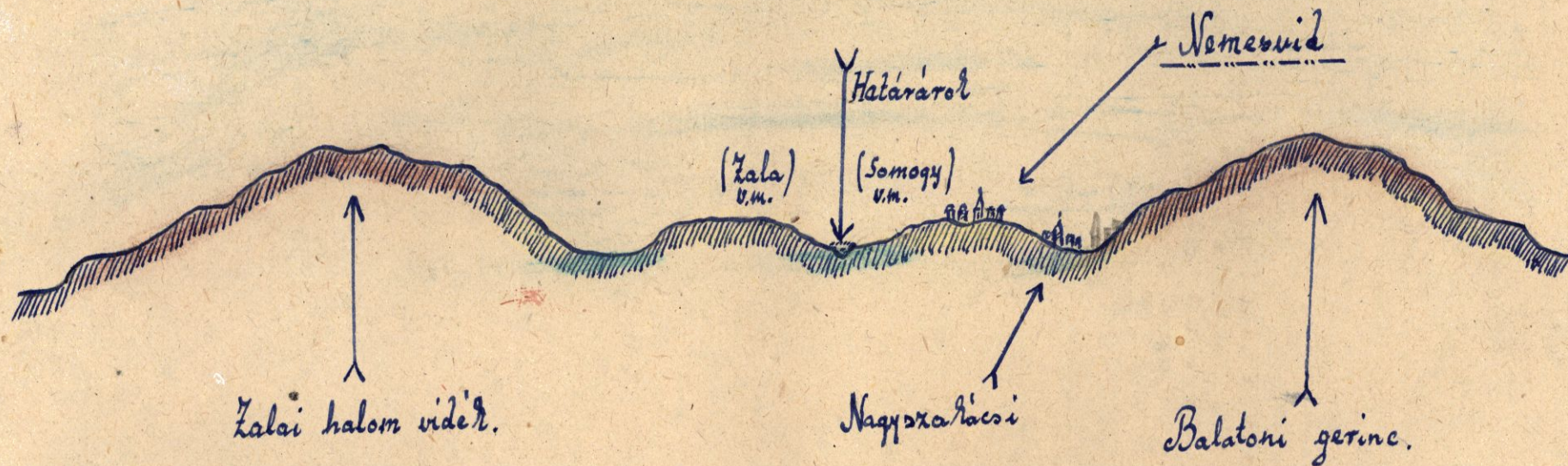
A felszín helyzettel magyarázható, emés nyár idején az erős nyári ködök. A ny. és k.-ról zárt/salai-és marcali domb perem./ völgyben a köd megszorul a kora reggeli órákban s így sokszor a burgonya szárra júliusban elszárad./pl.1948 és 1953-ban/

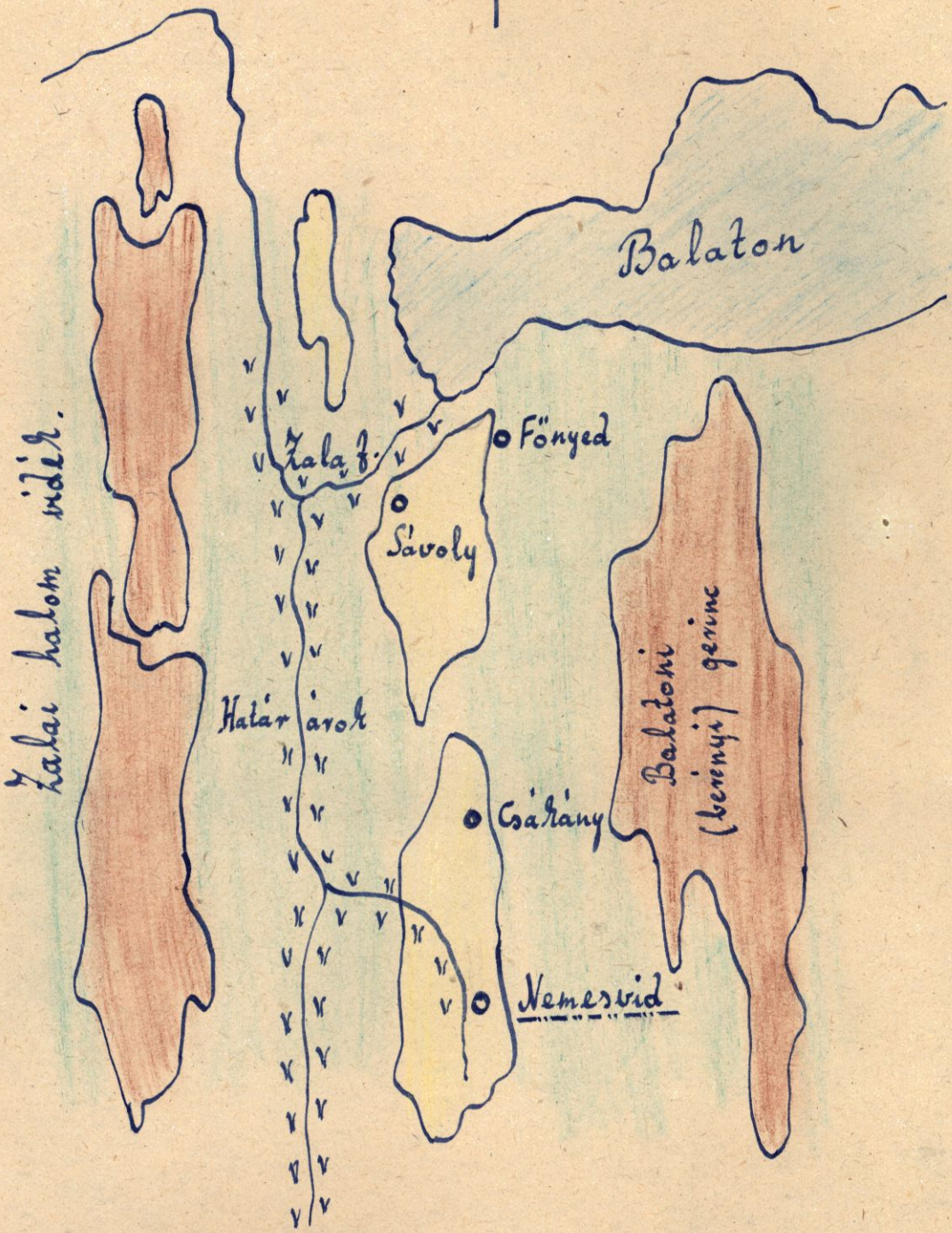
Legnagyobb hideget 1929-ben mérték: -34 C. Jégverés tekintetében községünk szerencsés helyzetben van. A tapasztalat azt mutatja, hogy jég tölünk É-ra/Balaton/ vagy D-i tájakon /Dráva vidék/ szokott előfordulni. Kisebb jégverés az utóbbi évtizedben 1948-ban volt. Komoly kárt azonban ez sem okozott. Ez is rendkívüli K-i irányból jött.

Csapadékot hozó szeleink az Ény.-i és Ny.-Dny-i szelek. Lesz eső ha a felhő "gányás" felől jön. Az Nem ritka ciklonok alkalmával az É-i szél, mely az óceáni hűvös légtömegek betörésével jár együtt.

Az É-i nyitottság folytán s a mélyvölgyi fekvés következtében a késői és korai fagyok súlyos veszélyt jelentenek a mezőgazdaságra községünkben./1917 jun.6., 1952-53 években/

Nemesvid helyzetének keresztmetszeti képe.



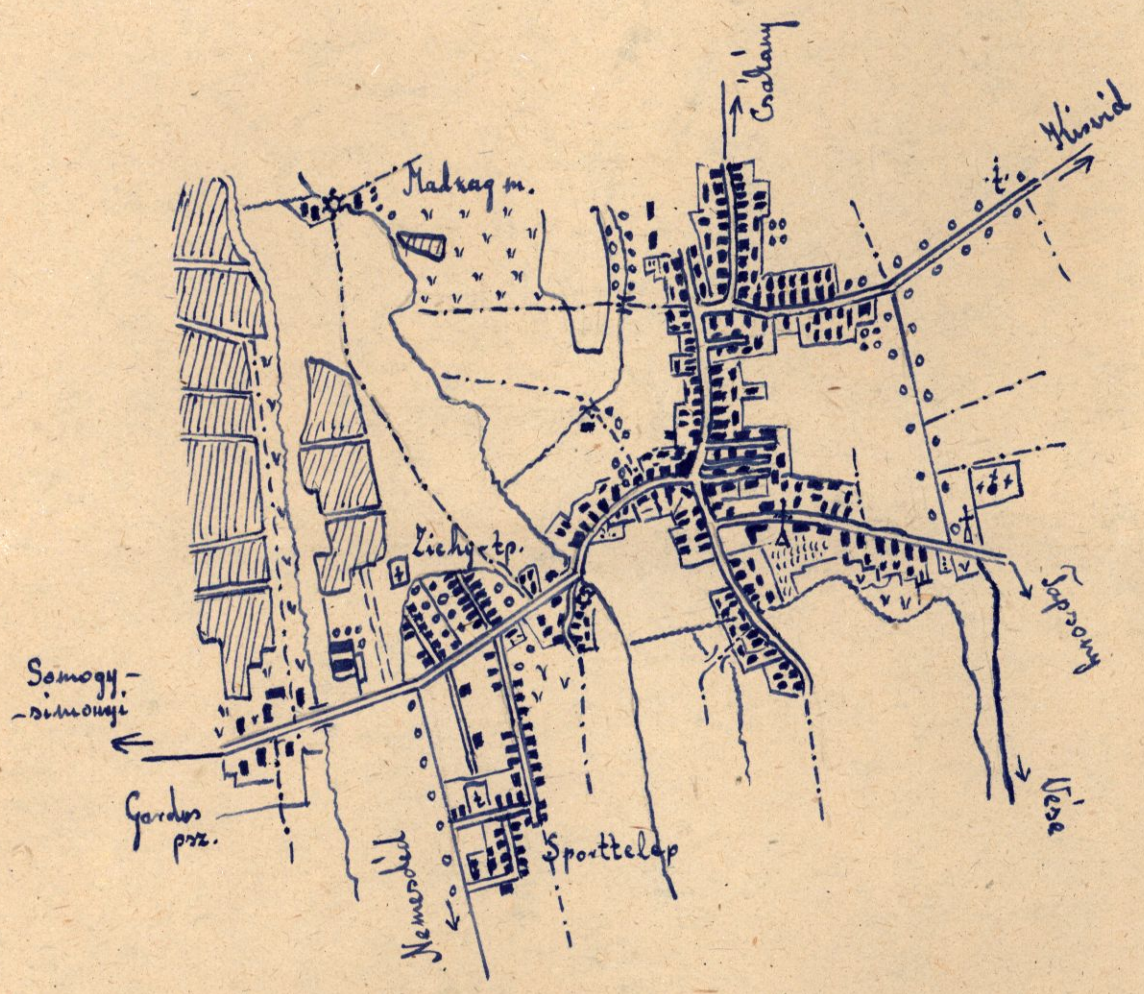


Nemesvid elhelyezkedése.

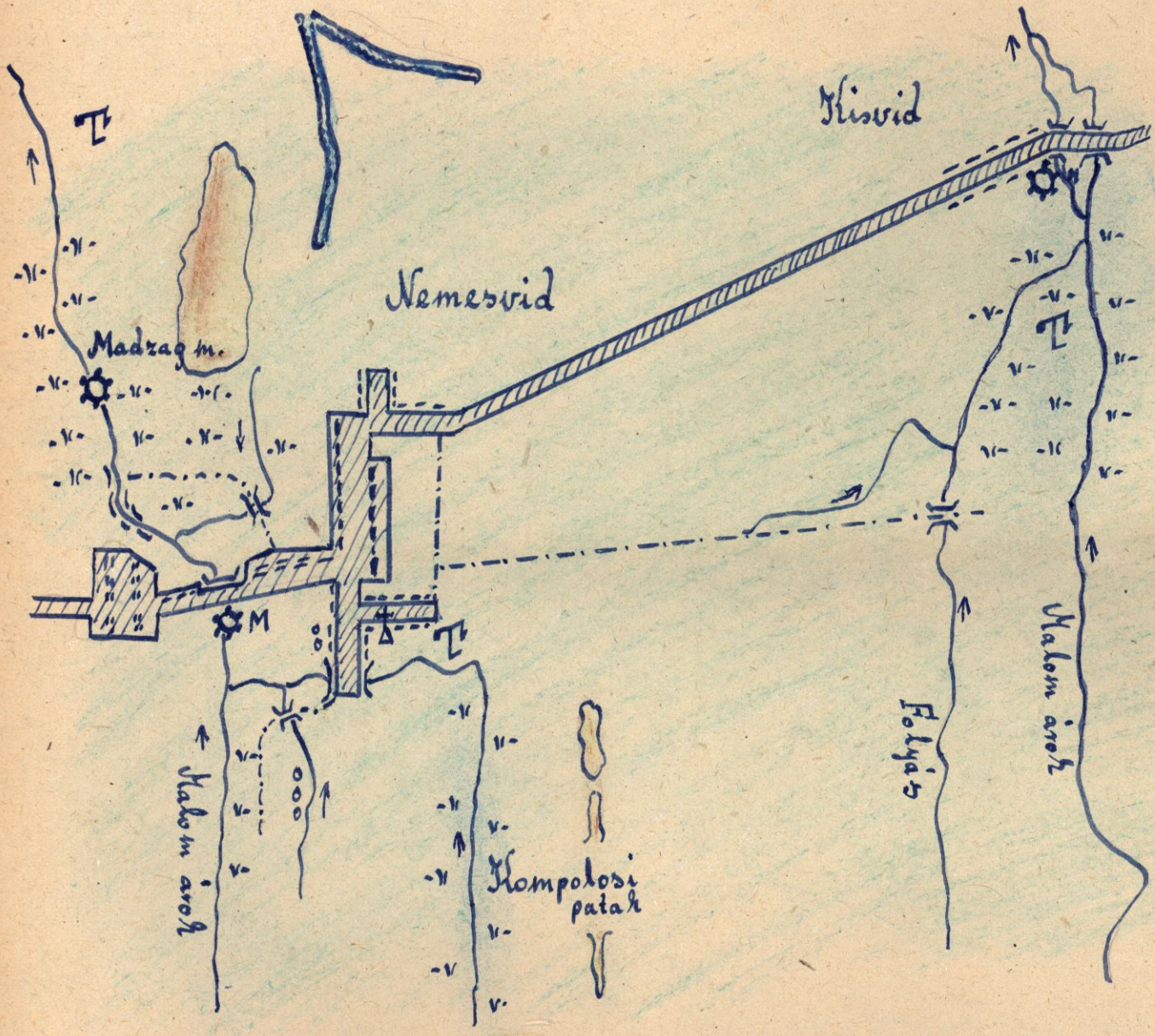
Méretarány nélkül



Nemesvid települése.



Mérték: 1:25.000
 |1cm = 250 m |



Nemesvid vízrajzi térképe.

Mérték: 1:24 000

V i z r a j z

A felszín kialakulása, lejtősödése folytán a község vizei a Balaton vizgyűjtő medencéjéhez tartoznak. A patakok É-D-i irányúak. Legnagyobb patak a "Határ" árok a község k-i részén Kisviden folyik keresztül. Ennek vizét használja fel nagy víz állás esetén a kisvidi malom. Másik jelentős patak az ugynevezett "Malom" árok, mely a Jászán és Szekeres fele malomok mentén folyik. Mindkét patak a "Határ árok"-ba folyik. Kisebb időszakos patak a vései út mentén, majd a Petőfi utcán át folyik a Malom árokba.

Allo vizekkel községünk határa nem rendelkezik, csupán pár kisebb kenderáztató van. A felszín szerkezet adja a magyarázatot arra, hogy a talajvíz nagyon magasán található. Így a Petőfi-Rákóczi utcákban bő csapadék idején a kutakban a víz közel van a felszínhez, amely egészségi szempontból igen káros. Legmélyebb kutak a község legmagasabb részén a templom körül találhatók. Iskola, plébánia. Ivóvizeink nagyon kevés jódtartalmúak és ezért van községünkben sok golyvas beteg. Ennek ellensúlyozása érdekében a helyi Földművelésügyi hivatal jódozott konyhasót árúlt.

A talajvíz magas állása igen nagy kihatással van a lakásokra is. Az alacsony helyeken épült lakások nagyon nedvesek és egészség telenek. Helytelen volt a község terjeszkedése és építkezése, mert a községet a k-i magasabb részek felé kellett volna bővíteni, ezt azonban a "nemesek" akadályozták meg, máthogy földjeik nagy része a már meglévő házsaktól k-re feküdt.

Természetes növényzet és állat-világ

A természetes növénytakaró vizsgálatánál szembevetendő, hogy községet Ny-D-K-ról zárt régi erdők veszik körül. A nyugati és déli erdők zömmel tölgyesek, míg Keleten fiatalabb telepítések, akácok találhatók, melyek a futóhomok megkötését szolgálják.

Az erdőközorom belül találunk a patakok árterületein sásos nádas részeket, melyek a feltöltődés következtében állandóan szaporodnak. Erdővel borított rész a község határának kb. 86% -t vizenyős rét 4-5%-át, legelő 2-5%-át teszi ki.

Gyógynövények közül jelentős a vérehulló fecskefű, melyet községünkben nagy mértékben gyűjtenek. Az iskola felvilágosító munkájának eredményeként nagyon sokan használják a vérehulló fecskefű tejnedvét főként irtásra.

A környező erdőkben csodálatosan éltek a dán vadak, nagyon sok volt az őz és szarvas. Számuk ma elég kevés. Található még, egy-két csorda vaddisznó is. A gányási erdőben található a hegyvidéki erdők tipikus flóra növénye a ciklámen.

A vadászat kedvenc sportja a község dolgozóinak. Ma a dolgozókból álló vadásztársaság három község határát bérli. Évente kb. 200 nyul elejtésével könnyített meg a városi dolgozók élelmezését.

A talaj

A község talajának zöme deflációs eredetű homok. Homokos talaj főleg a radáci, dülőben, Madzag malom környékén, a déli és tapsonyi út mentén található.

Vályogos, jobb termőtalaja a vargyasi, csákányi és marcali út menti részek. A megművelt területeknek kb. 20%-a öntés talaj. /Gányás, patakok mentén./

Erdőink talaja a jó minőségű barna erdeji talaj lenne, de az alacsony, sok helyen lefolyástalan felszín és a sok csapadék miatt erős a kilugózódás.

III. A lakóhely története.

Községünknek mint településnek létrejöttét nagy részben a felszínadottságokkal magyarázhatjuk. Ugyanis az ókori népek idejében az hatalmas mocsár és láp, mely Kis-Balatontól déli irányban húzódott, itt volt legkeskenyebb s a feljegyzések alapján községünkön vezetett keresztül az az út, mely Pécsről Zalába, illetve a Dunától nyugati részébe vezetett.

I. István király, aki leverte a lázadó Koppany somogyi vezért, birtokainak egy részét papoknak adományozta, másik részét pedig várszervezetek létrehozására és a királyi szolgálóelemeknek /szakácsok, vancsellérek, udvarnokok és stb. / adományozta.

Királynéiszakácsok 1272-ben Kölkeden, királyi szakácsok pedig Szakácsiban és Viden éltek. A későbbi királyok nemhogy adományoztak hanem egyenesen elvették a szolgálmányos birtokokat. Így XV. században márcsak Kölked, Szakácsi és Vid van a királyi szakácsok birtokában. Hogy kik voltak a királyi szakácsok, arra III. Károly királynak a törökök kiűzése után adott új adomány leveléből következtethetjük hogy a következő családok lehettek: Bakó, Bor, Cséplő, Kis, Kovács, és Viosz. /Még ma is szájhagyományként beszélnék Viosz földekről.

A török terjeszkedés idején Dervis bég 1555-ben megkezdi portyázásait és a község lakói elmenekülnek. 1563-ban Viden egyetlen lakós sincs. A menekülés valószínűleg Komár várba történt.

A drinápolyi béke hírére a lakosság othonába költözködik vissza úgy, hogy községünknek az 1700-as években már 67 lakosa van. A török újra rabolni kezd s a lakosság újra elmenekül. A községbe rács származású török határőrök telepedtek le, akiket a végvári vitézek 1587 tavaszán elkergetnek s így a lakosság ismét vissza-tér. 1591-ben amikor a török kiskomárom várát felégeti Nemesvid lakosságát a várhoz szállítandó épület anyag hordására rendeli. A vidi nemesek megtagadták az engedelmességet s a bég haragjában tötök martalocokat

szabadított a községre. A község lakossága újra Zalába menekül. Csak 1600-után tér újra vissza a lakosság, amikor a török Kanizsa várát is elfoglalja.

Községünk és vármegyénk 1699-ben szabadult fel véglegesen a török uralom alól. A tötök kiűzése után a következő 8 család tér vissza a községbe: Bako, Bereck, Bor, Cséplő, Kis, Kovács, Szabo és Viosz családok.

Kollonics Lipót birodalmi kancellár 1701-ben olyan utasítást küldött a vármegyéhez, hogy Somogyból a protestánsok kiűzendők. Hogy a rendeletet végrehajtották e arról biztos tudomásunk nincs, de az bizonyos, hogy a rendelet kibocsájtása után a község lakossága visszatér a katolikus hitre, csak egyetlen család a Cséplő család marad meg református hitén.

A szatmári béke után a megye székhely Tapsony volt s az összeírás szerint 1726-ban községünknek 78 háza volt s a lakosság száma 500 főre fűgött. Körülbelül ebben az időben irták a Vid községnév elé a "Nemes" szót. A község egyházilag ekkor a Segesdi ferencesekhez tartozott. Templom is volt s a mostaninak helyén állott.

A török világ idejében nagyon elmosódtak az egyes falvak határain. A biztos határmegállapítás végett az 1700-as évektől kezdve egyre gyakrabban tartnak határjárásokat, mely alkalommal vidéki tanuk meghallgatásával, vármegyei hatóságok megállapítják a helységek között.



Felmagyararát:



Futóhomor, homor.



Hexőségi talaj.



Öntés talaj.

Nemesvid talajterképe.

Mérték nélkül



M
re

bizonytalanná vált határokat. Ilyen határjárás volt, Nemesvid és Csákány között 1744-ben. 1812-ben Nemesvid és Gardos között volt határjárás, mely alkalommal említés van téve a bogári zsidó temetről, tehát ebben az időben az izrealita lakosság szaporodó félben van községünkben. 1817-ben Nemesvid és Ormánd közt kezdik meg a határárok megásását, amely fokozatosan vezet le a mocsaras taly vizét.

1827 év forduló-pont Nemesvid történetében. Ebben az évben hozza meg helységünk a vármegye jóváhagyásával az unan. statutumait vagyis helyhatósági szabályrendeleteit. E rendeletek közül lényeges a következő: tanácsot választanak, a gyűlések végzéseit jegyzőkönyv-

be veszik. A Tanács egyik fontos kötelessége a káros legeltetés megakadályozása, minthogy a község fő jövedelem forrása az állattenyésztés volt. Az orozva legeltetők, ha nemesek 12 ft-re ha nemtelenek 12 pálcaütésre büntetendők. A Tanácson kívül még 2 intézőszerve volt a helységnek: az öregbiróság és a takács céh. Az öreg-biró az adó ügyeket intézte. A jegyzői teendőket ebben az időben az oskolamester látta el, kinek fizetése fejében a fogattal rendelkezők tartoznak a réjtjére egy szekér trágyát kihordani.

-1827-ben a közbirtokosság minden gondját a vásárendély megszerzése foglalja le. A vásárendély megszerzése több mint 2000 fr-ba került. Ugyanebben a privilégium levélben I. Ferencz király kiemeli a községet a közönséges kurialis helységek sorából, és mezővárosi rangra emeli. A község pecsétének körirata a következő:

"Nemes-Vidi curialis mezzőváros pecsétje." Az első vásárt 1828 jan. 17-én tartották. A helység kisbiróit ettől az időtől kezdve a város 2 hajduja váltja fel, az öregbirót pedig a városbiró.

1840-ben kimeszeltették a templomot s ennek költségét lélekszám szerint vetették ki a lakosságra. Ebből az összeirásból tudható meg, hogy Nemesvidnek 1840-ben 222 háza és 1020 lakosa volt. Az iskola ebben az időben a mostani kocsma istálló helyén állott régi rossz sárból épített épület volt. Új iskolát 1843-ban építette a mai templom melletti telekre.

A község közepénálló emeletes épület megépítését 1830-ban kezdték meg, s óriási anyagi áldozatok mellett 1836-ban fejezték be. Az épülethez csupán cserépből 28000 db-ot használtak fel. Az épület egy része városháza céljára, a másik része kocsma és vendégfogadó részére épült.

A 48-as szabadságharc idején községünk közelében vonult fel Jellasics Keszthely felé. A 48-49-ben felállított zászlóaljába 1848 nov. 2-án 9, 1848 dec. 1-én 14, és 1849 jan. 30-án 8 katonát adott a községünk. Több katonát a község adni nem tudott, mert Burics János királyi tábornok Nagykanizsa felől betört Somogyba és a vármegye nagy részét katonai uralma alá helyezi.

Az életforma vizsgálata

A község kialakulásából logikusan következik az az éles kontraszt, mely jellemző a község életformájára. Még a múlt század végén is két réteg dominál a faluban: a dolgoztató nemes és a dolgozó jobbágyság. Ez az éles ellentét különösen a települési és lakásviszonyokban még ma is fellelhető. A község központibb részein szép nemesi porták, míg az unan. "közökben" található a volt "cseléd" házak. Lényeges változás 1945-óta történt, amióta a volt "cselédesség" zöme a kiosztott házhelyeken saját házat épített magának.

Allattenyésztés.

Községünk régi híres állattenyésztő község ennek részbeni magyarázata a régi vásártartás. Az 1830-as időkben a községben külön van csordás, borjupásztor, tinós és csikós. Kamasz kettő is volt. Télen a sertéseket makkoltatják, mely célra bérbeveszik a gardosi, tapsonyi, szőcsényi sőt még a segesdi erdőt is. Nem egyszer a tinók számára is messze bérelnek legelőt, mint pl. 1832-ben Rinya pusztán. A múlt század közepe felé egyre nagyobb tért hódít a juh-tenyésztés. Ebben az időben minden nagyobb birtokosnak külön birkása van.

1836 őszén hatalmas sertésvész után még pusztítóbb marhavész üt ki, mely, a községnek majdnem egész marhaállományát megsemmisíti. A lakosság, hogy a szórnyű pusztulástól megmeneküljön Mihály napján bucsu nappá fogadja meg.

A század végén s a mostani elején különösen a tinó nevelés és a sertés tenyésztés fejlődik. A parasztság a tél folyamán flehizlelalt tinót eladja és fiatalokat vesz. Ezekkel egy két évig dolgozik és ismételt felhizlalás után a piacra adja. Hogy mennyire fejlett volt az állattenyésztés és híres a nemesvidi vásár, bizonyíték rá, hogy a község vásárain olasz és osztrák kereskedők mindig megjelentek. Az állattenyésztés mai helyzetének nagy lendületet adott az új kormányprogram s így pl. községünkben közel 100 anyasertés van.

Mező és erdőgazdálkodás.

A mezőgazdaság fejlődésének áttekintésére vissza kell mennünk a múlt század elejére. Az 1800-as évek elején községünkben az ún. nyomasz-gazdálkodás divott, vagyis a határnak ugyannabban a részben fekvő földjét minden birtokos ugyanazzal a növényvel vetette el. Zömmel főleg rozst és árpát, kevés búzát termeltek.

Mint hogy községünk talaja zömmel homokos így ma is a gabona növények közül a rozs vezet a buza előtt, de az új kormányprogram lehetőségeit kihasználva, műtrágyázással szép eredmények mutatkoznak a munka termelésében. Az 1954 évi buza átlag termése majdnem kettő mázsával volt magasabb a taváginál. Kiváló a buza átlagtermése a helyi T.Sz. területén, ahol meghaladja a 13 q-t.

Községünk határanak mindössze 25 %-a az erdő. Összefüggő erdő ebből is nagyon kevés. Az erdők zömét részben a mocsarak menti éger és a homokra telepített akácások teszik ki. Tölgyesünk nagyon kevés van.

tási költsége 1898 Ft,30 kr-ba került a városnak.

A kilenc önkéntes a következő volt: Farsang Boldizsár, Darázs János, Szájártó János Por István, Lakatos József, Kovács József, Horváth Péter és Bereczk Ferenc.

1848. dec. 1-én újra katonákat kér a vármegye, és pedig 14-et. Ezeket már nem toborzás, hanem sorshuzás alapján állítják be.

A 14 honvéd a következő: Thassy Gyula, Németh László, Salamon János, Póka József, Vecsernyei József, Bereczk József, Horváth Antal, Tüskés v. Dömötör Ferenc, Bolla János, Litera Ignác, Berger Salamon, Tróber György, Berger Sámuel, Ihoda István.

Még egy mozgó csapatot állított ki a község 1849. jan. 30-án nyolc személylyel, kiknek bundákat és nadrágokat kellett venni, ami 173 Ft-ba került.

Több katonát a magyar seregnek Nemesvid már nem adott, mert kevéssel utána az ellenség kezére került.

Mikor elterjedt községünkben a vészir, hogy jön az ellenség, városunk Czinderi kir. biztos felszólítására 1 Ft, 03 kr-ért fekete-sárga matériát vásárol, megverratja zászlónak, és az ellenség bevonulásakor kitüzi a város ~~szé-
//ba//ablakába, város városszoba ablakába.~~

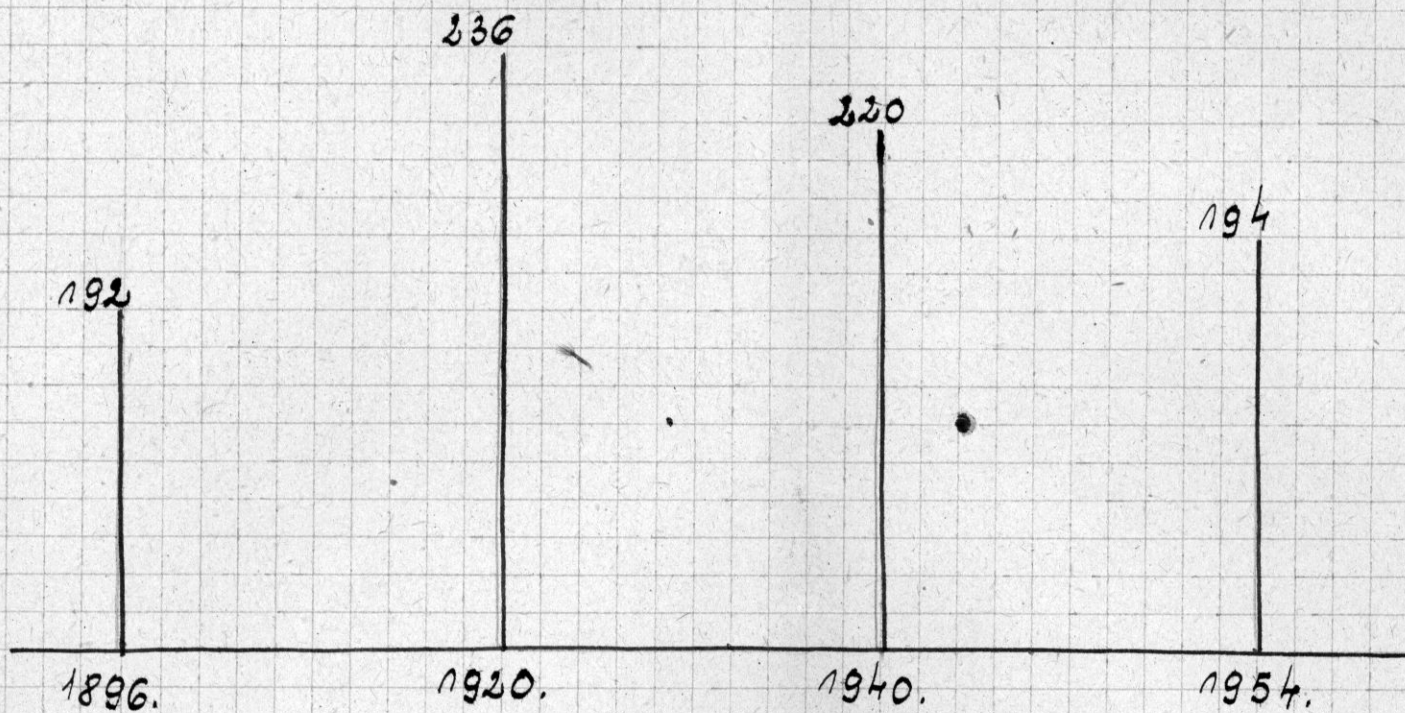
N É P R A J Z .

E P I T K E Z É S .

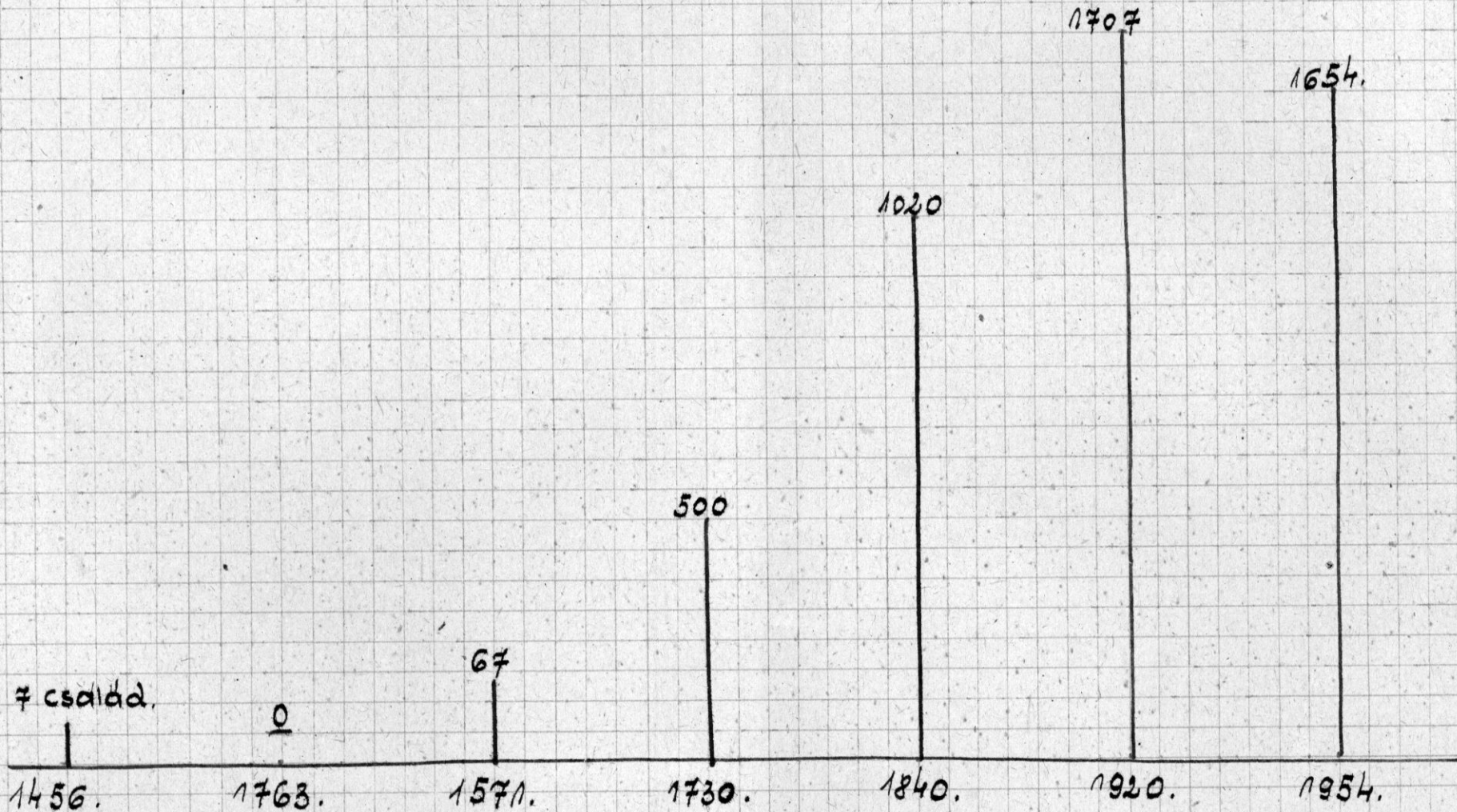
1830. nov. 8-án tartott nagygyűlésen a közbirtokosság nagy lépésre határozza el magát: új vendégházat és vele kapcsolatban várasházát akar építeni. Nagy gondot okozott, hogy mekkorára építsék az épületet. Hosszas vita után abban állapodtak meg, hogy az épület akkora legyen, mely a közös jövedelemből könnyen felépíthető legyen. A jövedelemhez mérten a vezetőség meglehetősen elszámította magát, mikor elhatározta, hogy emeletre fogja építeni. és annak hosszát 36 ölben, szélességét pedig ^{13/}53 ölben állapította meg.

Az épületet tul. nagyra tervezték és annak építésére előirányzott ~~összeg/~~ költségek sohasem fedezték a tényleges kiadásokat, úgy, hogy a közbirtokosság az egész építkezés alatt fizetési zavarokkal küzdött, sőt az építkezést

A TANKÖTELESEK LÉTSZÁMA.



A LAKOSSÁG SZÁMSZERŰ VÁLTOZÁSAI.



többször hosszabb időre félbe kellett hagyni.

1835. máj. közepén lerakta az egész épület alapját, máj. 19--én tölgyfaládikában emlékiratot helyeztek el az épület déli szögletében

1840-ben kimeszelték a templomot és a 203 Ft 36 korona költséget lélekszám szerint vetették ki a lakosságra. Ebből az összeirásból megtudjuk, hogy Nemesvidnek 1840-ben 222 háza és 1020 lakosa volt.

ISKOLA ALAPÍTÁSOK .

Ebben az időben az iskola nagyon rossz állapotban volt. Elhatározták, hogy új iskolát és mesterházat építenek.

Az iskola a mostani korcsmaistálló helyen állott és régi karók keze sárral rakott zsuppos épület volt.

Mivel a templomtól távol fekuat, de meg a korcsmaépítkezésnek is útjában állott, tárgyalásba bocsátkoztak Mihalovics József plébánossal, aki az egyházi hatóság jóváhagyásával a plébánia kertjének kelető részét iskolaépítés céljára átengedte.

Az új iskolát és mesterlakást a mai iskolatelken, de nem az ut mellett, hanem kissé beljebb kezdték építeni, 1842 -ben, de csak a következő években készült el. 15 öl hosszú és 4 öl széles sárból készített épület volt, csak a konyhája volt téglából. A konyhán kívül egy iskolaterem, két szoba és egy kamra volt alatta.

Népkönyvtárról említés történik 1851-ben Sebestyén Pál plébános által, aki a szabadságharc leverése után magábavonulttá vált, egyedüli szórakozását a hírlapok és a könyvek képezték. Sokat áldozott szépirodalmi művekre, melyeket végrendelete szerint népkönyvtár felállítására hagyott.

Kauzli Gyula plébános 1884 -ben, Nemesvidon való működésének első évében megalapította a NEMESVIDI TAKARÉKPENZTÁRAT. Így a % -40% -os uzsorás-kodás hamarosan megszűnt.

1890, // 174, // 12700 // 1811 // 1821 // 1830 // 1840 // 1850 // 1860 // 1870 // 1880 // 1890 // 1900 // 1910 // 1920 // 1930 // 1940 // 1950 // 1960 // 1970 // 1980 // 1990 // 2000 // 2010 // 2020 // 2030 // 2040 // 2050 // 2060 // 2070 // 2080 // 2090 // 2100 // 2110 // 2120 // 2130 // 2140 // 2150 // 2160 // 2170 // 2180 // 2190 // 2200 // 2210 // 2220 // 2230 // 2240 // 2250 // 2260 // 2270 // 2280 // 2290 // 2300 // 2310 // 2320 // 2330 // 2340 // 2350 // 2360 // 2370 // 2380 // 2390 // 2400 // 2410 // 2420 // 2430 // 2440 // 2450 // 2460 // 2470 // 2480 // 2490 // 2500 // 2510 // 2520 // 2530 // 2540 // 2550 // 2560 // 2570 // 2580 // 2590 // 2600 // 2610 // 2620 // 2630 // 2640 // 2650 // 2660 // 2670 // 2680 // 2690 // 2700 // 2710 // 2720 // 2730 // 2740 // 2750 // 2760 // 2770 // 2780 // 2790 // 2800 // 2810 // 2820 // 2830 // 2840 // 2850 // 2860 // 2870 // 2880 // 2890 // 2900 // 2910 // 2920 // 2930 // 2940 // 2950 // 2960 // 2970 // 2980 // 2990 // 3000 // 3010 // 3020 // 3030 // 3040 // 3050 // 3060 // 3070 // 3080 // 3090 // 3100 // 3110 // 3120 // 3130 // 3140 // 3150 // 3160 // 3170 // 3180 // 3190 // 3200 // 3210 // 3220 // 3230 // 3240 // 3250 // 3260 // 3270 // 3280 // 3290 // 3300 // 3310 // 3320 // 3330 // 3340 // 3350 // 3360 // 3370 // 3380 // 3390 // 3400 // 3410 // 3420 // 3430 // 3440 // 3450 // 3460 // 3470 // 3480 // 3490 // 3500 // 3510 // 3520 // 3530 // 3540 // 3550 // 3560 // 3570 // 3580 // 3590 // 3600 // 3610 // 3620 // 3630 // 3640 // 3650 // 3660 // 3670 // 3680 // 3690 // 3700 // 3710 // 3720 // 3730 // 3740 // 3750 // 3760 // 3770 // 3780 // 3790 // 3800 // 3810 // 3820 // 3830 // 3840 // 3850 // 3860 // 3870 // 3880 // 3890 // 3900 // 3910 // 3920 // 3930 // 3940 // 3950 // 3960 // 3970 // 3980 // 3990 // 4000 // 4010 // 4020 // 4030 // 4040 // 4050 // 4060 // 4070 // 4080 // 4090 // 4100 // 4110 // 4120 // 4130 // 4140 // 4150 // 4160 // 4170 // 4180 // 4190 // 4200 // 4210 // 4220 // 4230 // 4240 // 4250 // 4260 // 4270 // 4280 // 4290 // 4300 // 4310 // 4320 // 4330 // 4340 // 4350 // 4360 // 4370 // 4380 // 4390 // 4400 // 4410 // 4420 // 4430 // 4440 // 4450 // 4460 // 4470 // 4480 // 4490 // 4500 // 4510 // 4520 // 4530 // 4540 // 4550 // 4560 // 4570 // 4580 // 4590 // 4600 // 4610 // 4620 // 4630 // 4640 // 4650 // 4660 // 4670 // 4680 // 4690 // 4700 // 4710 // 4720 // 4730 // 4740 // 4750 // 4760 // 4770 // 4780 // 4790 // 4800 // 4810 // 4820 // 4830 // 4840 // 4850 // 4860 // 4870 // 4880 // 4890 // 4900 // 4910 // 4920 // 4930 // 4940 // 4950 // 4960 // 4970 // 4980 // 4990 // 5000 // 5010 // 5020 // 5030 // 5040 // 5050 // 5060 // 5070 // 5080 // 5090 // 5100 // 5110 // 5120 // 5130 // 5140 // 5150 // 5160 // 5170 // 5180 // 5190 // 5200 // 5210 // 5220 // 5230 // 5240 // 5250 // 5260 // 5270 // 5280 // 5290 // 5300 // 5310 // 5320 // 5330 // 5340 // 5350 // 5360 // 5370 // 5380 // 5390 // 5400 // 5410 // 5420 // 5430 // 5440 // 5450 // 5460 // 5470 // 5480 // 5490 // 5500 // 5510 // 5520 // 5530 // 5540 // 5550 // 5560 // 5570 // 5580 // 5590 // 5600 // 5610 // 5620 // 5630 // 5640 // 5650 // 5660 // 5670 // 5680 // 5690 // 5700 // 5710 // 5720 // 5730 // 5740 // 5750 // 5760 // 5770 // 5780 // 5790 // 5800 // 5810 // 5820 // 5830 // 5840 // 5850 // 5860 // 5870 // 5880 // 5890 // 5900 // 5910 // 5920 // 5930 // 5940 // 5950 // 5960 // 5970 // 5980 // 5990 // 6000 // 6010 // 6020 // 6030 // 6040 // 6050 // 6060 // 6070 // 6080 // 6090 // 6100 // 6110 // 6120 // 6130 // 6140 // 6150 // 6160 // 6170 // 6180 // 6190 // 6200 // 6210 // 6220 // 6230 // 6240 // 6250 // 6260 // 6270 // 6280 // 6290 // 6300 // 6310 // 6320 // 6330 // 6340 // 6350 // 6360 // 6370 // 6380 // 6390 // 6400 // 6410 // 6420 // 6430 // 6440 // 6450 // 6460 // 6470 // 6480 // 6490 // 6500 // 6510 // 6520 // 6530 // 6540 // 6550 // 6560 // 6570 // 6580 // 6590 // 6600 // 6610 // 6620 // 6630 // 6640 // 6650 // 6660 // 6670 // 6680 // 6690 // 6700 // 6710 // 6720 // 6730 // 6740 // 6750 // 6760 // 6770 // 6780 // 6790 // 6800 // 6810 // 6820 // 6830 // 6840 // 6850 // 6860 // 6870 // 6880 // 6890 // 6900 // 6910 // 6920 // 6930 // 6940 // 6950 // 6960 // 6970 // 6980 // 6990 // 7000 // 7010 // 7020 // 7030 // 7040 // 7050 // 7060 // 7070 // 7080 // 7090 // 7100 // 7110 // 7120 // 7130 // 7140 // 7150 // 7160 // 7170 // 7180 // 7190 // 7200 // 7210 // 7220 // 7230 // 7240 // 7250 // 7260 // 7270 // 7280 // 7290 // 7300 // 7310 // 7320 // 7330 // 7340 // 7350 // 7360 // 7370 // 7380 // 7390 // 7400 // 7410 // 7420 // 7430 // 7440 // 7450 // 7460 // 7470 // 7480 // 7490 // 7500 // 7510 // 7520 // 7530 // 7540 // 7550 // 7560 // 7570 // 7580 // 7590 // 7600 // 7610 // 7620 // 7630 // 7640 // 7650 // 7660 // 7670 // 7680 // 7690 // 7700 // 7710 // 7720 // 7730 // 7740 // 7750 // 7760 // 7770 // 7780 // 7790 // 7800 // 7810 // 7820 // 7830 // 7840 // 7850 // 7860 // 7870 // 7880 // 7890 // 7900 // 7910 // 7920 // 7930 // 7940 // 7950 // 7960 // 7970 // 7980 // 7990 // 8000 // 8010 // 8020 // 8030 // 8040 // 8050 // 8060 // 8070 // 8080 // 8090 // 8100 // 8110 // 8120 // 8130 // 8140 // 8150 // 8160 // 8170 // 8180 // 8190 // 8200 // 8210 // 8220 // 8230 // 8240 // 8250 // 8260 // 8270 // 8280 // 8290 // 8300 // 8310 // 8320 // 8330 // 8340 // 8350 // 8360 // 8370 // 8380 // 8390 // 8400 // 8410 // 8420 // 8430 // 8440 // 8450 // 8460 // 8470 // 8480 // 8490 // 8500 // 8510 // 8520 // 8530 // 8540 // 8550 // 8560 // 8570 // 8580 // 8590 // 8600 // 8610 // 8620 // 8630 // 8640 // 8650 // 8660 // 8670 // 8680 // 8690 // 8700 // 8710 // 8720 // 8730 // 8740 // 8750 // 8760 // 8770 // 8780 // 8790 // 8800 // 8810 // 8820 // 8830 // 8840 // 8850 // 8860 // 8870 // 8880 // 8890 // 8900 // 8910 // 8920 // 8930 // 8940 // 8950 // 8960 // 8970 // 8980 // 8990 // 9000 // 9010 // 9020 // 9030 // 9040 // 9050 // 9060 // 9070 // 9080 // 9090 // 9100 // 9110 // 9120 // 9130 // 9140 // 9150 // 9160 // 9170 // 9180 // 9190 // 9200 // 9210 // 9220 // 9230 // 9240 // 9250 // 9260 // 9270 // 9280 // 9290 // 9300 // 9310 // 9320 // 9330 // 9340 // 9350 // 9360 // 9370 // 9380 // 9390 // 9400 // 9410 // 9420 // 9430 // 9440 // 9450 // 9460 // 9470 // 9480 // 9490 // 9500 // 9510 // 9520 // 9530 // 9540 // 9550 // 9560 // 9570 // 9580 // 9590 // 9600 // 9610 // 9620 // 9630 // 9640 // 9650 // 9660 // 9670 // 9680 // 9690 // 9700 // 9710 // 9720 // 9730 // 9740 // 9750 // 9760 // 9770 // 9780 // 9790 // 9800 // 9810 // 9820 // 9830 // 9840 // 9850 // 9860 // 9870 // 9880 // 9890 // 9900 // 9910 // 9920 // 9930 // 9940 // 9950 // 9960 // 9970 // 9980 // 9990 // 10000

A második tantermet mikor

építették hozzá, arról írott feljegyzésünk nincs.

1890. jan. 12-én kelt jegyzőkönyv szerint azonban a két tanterem már nem elégséges. Az iskolások nagy száma miatt szükségessé vált egy harmadik tanteremnek a felállítása is.

minthogy azonban a két tanterem sem felelt meg a kor kívánalmainak, elhatározták egy három tanteremmel bíró épület felépítését.

Az új iskola 1890-ben épült 6066 Ft költségen. Az összeget a közbirto-
kosság fedezte a korcsmabérből.

1893-ban intézkedés történik a mulasztókkal szemben.

1894-ben a tanulók száma úgy felszaporodik, hogy a kántortanító "segédjével" már nem tudja a kívánt eredményt elérni és megszeressük a harmadik tanítói állást.

1896-ban okt. 1-én készült jegyzőkönyv szerint a kor igényeinek megfelelő három tanteremmel biróelemi iskolánál a 192 tanköteles tanítását egyetlen tanerő végzi. A többször hirdetett pályázatra egyetlen pályázó sincs jelentőkező sem volt. Okát abban látják, hogy a két segédtanító javadalmazása nagyon szerény volt, 250 -300 Ft.

1900-ban Európa és Magyarország "földabroszát" szerezték be.

1901. okt. 20-i jegyzőkönyv szerint Neumann József tanító felszólal a tanterem takarítása ellen, melyet 7-8 éves kislányok látnak el. Kéri az iskolaszakit, mentse fel a tanköteleseket ezen nem nekik való foglalkozás alól.

1919 - tanevben a 220 tanköteles oktatás a háborús nehezségek miatt két tanerő látja el. Pályázatot hirdetnek a harmadik tanítói állásra.

1920 -ban a tankötelesek száma 236.

1930 -ban új tanterem és két tanítólakás épült államsegéllyel és a miniszterium IV. tanerőt nevezett ki. 1947 -ben kaptuk az V. ,1953 -ban a VI. ,
1954 -ben a VII -VIII. tanerőt.

1867 -ben már posta is volt községünkben, az 1900-as évek elején táviró, a
a telefont 1928 -ban vezették be.

1945.-április 11-én eget-földet megrázó robbanás közben a németeknek egy bombája romokba döntötte a régi postaépületet. Így a postára vonatkozó értékes feljegyzések megsemmisültek.

II.

N É P R A J Z .

S Z O K Á S O K .

Vasárnap délután leányok, legények az utcán különféle énekes és mondokas játékokat játszottak. Ilyenek voltak : Bujj, bujj zöldág....., Cipőzés, amikor ketten álltak egy-egy helyen, egy körülment valakit megütött zsebkendővel s közben mondta: "Sohse ettem a cipődből, de most majd eszem."

Réten töltött gumilabdával kifutóst játszottak.

Vasárnap ~~őnkint~~ esténként házaknál citerára táncoltak.

Aki korcsmába járt, megszólták, oda csak züllött alakok jártak.

ugyancsak alkalom volt a táncra a kukorica - és tollfosztás. Egy órára való tollat tettek csak ki fosztásra, utána táncoltak. A fosztásokra ajánlkoztak, szívesen mentek. A durva, kétértelmi kifejezéseket használó legényeket valószínűleg kinézték.

Nyári vasárnapokon este a legények összeülve nótázva sétáltak végig a falut. Az első világháború után is megpróbálták, de az első alkalommal a csendőtek lefogták őket, sőt Marcaliba a bíróságra kellett menniük. Egy koronára büntették őket, méltányolták, hogy falunkban ez népszokás volt.

Egyéb népszokás volt a "kotyolás", korbácsolás, betlehemezés, regélés, az ó-év temetése és a farsangi maszkázás.

Ezek a szokások az egész megyében ismertek, de az "Ostyázás" kizárólag nálunk ismert, mondják az öregek. Éjféle mise előtt ~~jár~~ jártak, de csak a komoly, józan fiatal emberek kaptak a plébánostól engedélyt. A nagy ostyát a plébánián sütötték fehér, sárga és piros színben. A fehér ostyába kicsi zöld levelet ~~süt~~ sütöttek. Mikor bebocsátották őket, a következőt mondták:

Mivel új királyunk született világra,
Induljon szívetek a nagy vigasságra,
Mi is azért jöttünk, ajándékot hoztunk,
Mit jelentsen ez, arról majd így szólunk.

Most az asztal mellé álltak, az ostyát kézbe fogva, míg az ének tartott.

A fehér ostyában benne levő zöld ág
Jelenti szüzanyánk méhe tisztaságát,
Aron vesszejének megújult virágát,
Született Jézusunk örvendetes napját.

A sárga szín jelzi ~~urunknak/halálát~~, hogy értünk szenvedni

~~A/magpp/kérszifán/színé/változását/~~ Fog a Jézus Krisztus piros vért
ontani,

Ördögtől, pokoltól minket megmenteni,

Ugy kíván bennünket megüdvözíteni.

A piros szín jelzi urunknak halálát,

A magas keresztfán szineváltozását.

Az utolsó vers befejezése hiányzik, mert a negyven -ötven év körüliek nem is tudták egyáltalán, az öregek meg, bizony elfelejtették, hárman, négyen is próbálták elmondani, de tovább nem jutottak.

Az ostya ott maradt az asztalon, a legények viszont egy koronánál kevesebbet sehol nem kaptak.

Hittek a " ludvércokban " ,kiket elátkozott indzseléreknek tartottak.

Mátkázókor /husvét után első vasárnap / komatálat vittek, melyben egy üveg bor, narancs, polituros tojás volt. A mondóka a következő volt :

Komatálat hoztam, meg is aranyoztam,

Szív küldte szívnek, hogy váltsa szívnek,

Ha nem váltja szívnek, visszaviszem szívnek.

S átadta a rozmaringgal körülfont komatálat.

Makay József / 63 éves / meséli, legénykorában ő is járt virrasztóba a halottas házhoz, ahol éjfélig halottas énekeket énekelgettek, közben hussal süteménnyel, hárral kínálgatták őket. Néha bizony megtörtént, hogy az ének helyett nótába kezdtek.

12/A

N É P K Ö L T É S Z E T .

K ö zségünkben versírással Hári József foglalkozott, aki most 74 éves. Már tizennégyéves korában írt verseket, kötetét az első világháború után ki is adták. Ma már súlyos beteg, de kívülről mondja műteményeit csatoltan mellékelek is.

Szabó Lajos 60 éves dolgozó szintén írt verseket, de inkább temetési "bucsuztatókat".

Népi kéziratokat szép számmal magam őrzöm, mivel elhalt férjem nagyon sokat foglalkozott a község történetével és felkutatott minden lehető régi írást, jegyzőkönyvet és egyéb iratot, melyből adatot meríthetett a község történetére vonatkozóan.

Hát az a Hári József ki volt?

Kopott köpenyeg.

Negyvennégyes baka vagyok, de öreg
Foszlányokba függ rajtam a köpenyeg,
Lóg a zsebje, a hónalja lerepedt
Ahány bakát ez kiszolgált, rengeteg!
E jelmezben amikor kirukkolok,
Nosolyognak rajt a szomszéd századok
De illik az öregnek a nagykabát,
Ki nem tudja menten hinne, hogy barát.
Próbát tevek kurizálni lányoknak,
Rámtekintve ők is kimosolyognak,
Összenéznek hátam mögött nevetnek,
Elég szép, de kár érte, hogy elrontja a köpenyeg.
Ha egy ember megszületik Nem lesz mindjárt tanár,
Mert a kis csacsiból fejlődik
Elvégre a számár.

NÉPI TÁNCOK.

Bálokban és egyéb táncalkalmakkor a magyar-kettőst, kurucosárdást, lengyelkét, kőrmagyart, valcert, pikett polkát, graciannát, graciozánt, patispatinót, padogattért táncolták.

A graciannát Makay József el is táncolta, híres táncos volt ő hajdan, egy bálban két-három ing is kellett neki, mert aki érzéssel járta, bizony kizsádkozott, nem úgy andalogtak ám, mint most.

NÉPVISELET.

A férfiak rojtos alju, bő vászon gatyában jártak, melyet derékban ráncba szedtek. Olyan bő volt ez, hogy mikor kiment a divatból egy lepedő került ki belőle. Az öregek bő, a ifjak szűk ujjú inget és mellényt viseltek, kabátot csak esőben vettek fel. Hétkéznapi köntényt viseltek. Később már szűk gatyában jártak. Széles karimájú kalapjukra kérés rozmaringot, virágot tűztek. A nőknek nem volt jellemző viseletük, egész földig érő szoknyában, ráncos ujjú rékliben jártak, asszonyok fejkendőben, a leányok kendő nélkül.

50-60 évvel ezelőtt a fiúk is szoknyában jártak még 7-8 éves korukban is. A férfiak viselete 1910, különösen az első világháború után változott meg. A nőké ugyancsak, akik ma már teljesen átvették a városi divatot.

HAZIPÁR.

A szövés- fonást nagyban üzték községünkben. Voltak szövőmesterek, akik valóságos művészei voltak a himes szövéseknek. 1827-ben a takács céh, mint a község egyik intéző szerve szerepel. A kelengye kizárólag váazonnemiből állott.

1945. UTÁNI VÁLTOZÁSOK ÉS

EREDMÉNYEK VIZSGÁLATA.

A TÖMEGSZERVEZETEK FEJLŐDÉSE.

1945-ben alakult meg a Nemzeti Bizottság, ifjúsági szerv volt az EPOSZ, melynek felelőse volt a falusi ifjúság egységes tömörítése. 1948-ban alakult DISZ szervezetté, mely községünkben mintegy hatvan tagot számlál és eredményesen működik mint a kulturális, mint a sportéletben.

Ugyancsak 1945-ben alakult az UFOSZ több, mint 150 taggal, feladata volt az 1945-ben végrehajtott földreform megvédése.

A volt vitéz nem akarta földjét átengedni a juttatottaknak és 1945 nyarán a tömegszervezet több, mint hetven tagja felvonult ásóval, kapával, vasvillával és kényszerítették v. Gaál Sándort földjének átadására.

E tömegszervezet később FEKOSZ - ba egyesült s mintegy 250 -300 tagot számlált. Feladata volt az osztályellenesség falusi kizsákmányoló kulák elleni harc. Elsősorban bérkérdésekkel foglalkozott. E tömegszervezet 1950 -ig működött.

1947 -ben alakult az MNDSZ mintegy hatvan taggal.

1945 -ben alakultak a politikai pártok : MKP, SZOC. DEM. PÁRT, NEM. PAR. PÁRT, POLG. DEM. PÁRT, FÜGG. KISGAZD. PÁRT.

1945-től külön utakon végezték a politikai munkát. Az 1947- es választásnál az erő összefogása érdekében NÉPFRONT néven tömörülve vívták tovább harcukat.

1947-ben a két munkáspárt MDP néven egyesült.

A NEMZETI BIZOTTSÁG munkakörét 1949 őszén az újonnan létrehozott községi tanács látja el.

Az 1947-es választások után a falu dolgozóinak jobb áruellátása érdekében megalakultak a FÖLDMŰVÉS SZÖVETKEZETEK, mely ma a környék legnagyobb, legszebb üzletei.

1948. júl. I-én nyílt meg a mozi, mely már akkor is állami tulajdon volt, /

1949-ben a Földműv. Szöv. üzemeltette MAFILM néven. 1951-ben a Tanács keze-

ésben működött, mint M O K P, most pedig megyei vállalat.
1947-ben autóbusszjáratot kapott községünk mely könnyebbé tette a
járási és megyeszékhely megközelítését.



A monográfia 1-6 oldalát és térképeit: Kiss Ottokar igazgató
8-15 -"- : Cséplő Istvánné nevelő
állították össze.